

VARIETĂȚILE FORMELOR STROFICE ÎN CÂNTECELE DOINITE

VARIETIES OF STROPHIC FORMS IN THE DOINA STYLE SONGS

CRISTINA GODOROJA¹⁰,

doctorandă,

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

<https://orcid.org/0009-0004-0734-2182>

CZU 781.7(478)

DOI <https://doi.org/10.55383/ca2026.04>

Cântecul doinit este o specie intermediară în folclorul românesc ce combină trăsăturile doinei și ale cântecului propriu-zis, în special, la nivel de arhitectonică. Trăsăturile strofei elastice vizibile în melodiile pe care ne-am propus să le analizăm sunt: caracterul tărăgănat, lung, cantabil; ritmul liber (parlando) și mișcarea liberă (rubato); ornamentarea bogată; prezența formulelor melodice inițiale și de încheiere, raportul neregulat dintre rândurile poetice și cele melodice. Din trăsăturile strofei fixe, care se întâlnesc în cântecele doinite, numim succesiunea neschimbată și numărul stabil al rândurilor melodice în fiecare strofă. Prin intermediul prezentei lucrări propunem comparația acestor modalități de a exprima sentimentele cele mai profunde ale vieții umane.

Cuvinte-cheie: folclor muzical, doină, cântec doinit, arhitectonică, formă elastică, strofă fixă

The doina style song is an intermediate species in the Romanian folklore that combines the features of doina and the song itself, especially in the architectonical forms. The features of the elastic stanza observed in these melodies are: the delaying, long, cantabile character; the free rhythm (parlando) and free movement (rubato); rich ornamentation; the presence of initial and concluding melodic formulas, the irregular ratio between the poetic and melodic lines. Among the features of the fixed stanza, more common in the doina style songs, we define the unchanged sequence and the stable number of melodic lines in each stanza. In this article we make a comparison of these modalities of expressing the deepest feelings of the human life.

Keywords: musical folklore, doina, doina style song, elastic form, fixed stanza

¹⁰ E-mail: cristinagodoroja04@gmail.com

Introducere

În folclorul muzical românesc din Republica Moldova tot mai frecvent promovate în spațiul public devin creațiile genului liric. Pentru început propunem câteva precizări referitoare la trăsăturile muzicale ale doinei și cântecului propriu-zis din care provine specia intermediară, și anume cântecul doinit.

Ca specie din cadrul genului liric, *doina* are la bază principiul combinării și alternării libere ale unor structuri melodico-ritmice, numite „improvizații”. Să atragem atenția, însă, că, de fapt, este vorba despre prezența unei cantități limitate de structuri bine stabilite și știute, pe care interpreții populari le folosesc după placul său sau după posibilitățile interpretative. Așadar, trăsăturile importante ale doinei vocale, pe plan muzical, sunt: combinații ale modalităților diferite de intonare (melodizare, recitativ, imitarea sunetelor la instrumentele muzicale); strofa elastică, repetări neregulate ale versurilor; alternanța liberă ale elementelor/celulelor ritmico-melodice; ritmul parlando-rubato, specific ritmicii vorbite; imposibilitatea interpretării în grup.

Mai mulți cercetători au evidențiat existența în doine a unor formule tipice prin care această specie se definește. Acestea sunt: formula introductivă, sau inițială; partea mediană, care poate să conțină câteva formule ornamentate și ample; formula de încheiere sau finală [1]. Ele sunt prezente mai mult sau mai puțin desfășurate în cadrul unei melodii.

Termenul de *cântec propriu-zis* a fost propus de către etnomuzicologul Constantin Brăiloiu pentru a evita confuziile dintre cântec de ritual, cântec cu strofă fixă, dar de conținut liric și doină [2 p. 35, 46, 3 p. 109]. Unele trăsături muzicale ale cântecului propriu-zis sunt opuse celor ale doinei. Numim următoarele caracteristici ale cântecului propriu-zis: ordinea uniformă a formulelor și a frazelor în strofă; structuri compoziționale fixe; fixitatea numărului și a ordinii frazelor muzicale în strofă; prezența frazelor cu caracter cantabil, a formulelor ample melismatice, prezența limitată a frazelor cu recitativ melodic; expresia muzicală axată pe un ritm de tip parlando-rubato sau de tip giusto, încadrabil măsurii; executare individuală sau în grup [4 pp. 314-315].

În prezenta lucrare ne vom baza pe transcrierile proprii ale exemplurilor muzicale din Arhiva de Folclor a Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice (AF AMTAP). Descifrarea versurilor tinde spre reflectarea trăsăturilor graiului local. Transcrierile melodice sinoptice demonstrează variabilitatea elementelor ritmico-melodice.

Tipurile principale ale formelor arhitectonice în folclorul muzical vocal

Rezumând cele spuse anterior, facem diferență dintre cele 2 tipuri principale de structuri arhitectonice în muzica folclorică vocală. Acestea sunt *strofa fixă* (sau forma strofică) și *strofa elastică* [5 p. 155]. Cum a fost menționat mai sus, forma strofică presupune că de fiecare dată, la

reluarea strofelor, numărul/cantitatea rândurilor sau frazelor melodice și ordinea lor nu se schimbă.

Alt tip de formă arhitectonică, *strofa elastică*, rezultă din procedeele de a *juca* cu celulele melodico-ritmice chiar în timpul interpretării. În același *act de interpretare* strofele pot conține un număr diferit de fraze-rânduri ritmico-poetico-melodice, dar într-o ordine cât de cât stabilită. Formulele introductive, mediane și mai ales cele de încheiere sunt prezente pentru a indica dimensiunile strofelor. Încă o trăsătură a acestei forme este raportul neregulat dintre rândurile poetice și frazele muzicale.

Melodii de acest tip întâlnim tot mai rar în stratul vocal al muzicii noastre etnice. Din întregul spațiu românesc menționăm doinele din sudul României, nordul Transilvaniei, Bucovina ș.a., de unde au fost culese doine în forma lor *clasică* încă în perioada activității lui C. Brăiloiu. Materialele sonore înregistrate de marele etnomuzicolog pot fi accesate pe site-ul Muzeului Etnografic din Geneva (Musée d'ethnographie de Genève) [6]. În zilele noastre, mai ales în spațiul basarabean, strofa elastica a devenit o raritate.

Interferențele structurilor arhitectonice în cântecele doinite

Cântecul doinit conține îmbinările structurilor de doină și de cântec propriu-zis. Trăsăturile strofei elastice vizibile în specia intermediară sunt: caracter tărăgănat, lung, cantabil; ritmul liber (*parlando*) și mișcare liberă (*rubato*); ornamentarea bogată; prezența formulelor melodice inițiale și de încheiere specifice doinei, raportul neregulat dintre rândurile poetice și cele melodice. Strofa fixă, în schimb, este structura de bază întâlnită în majoritatea cântecelor doinite. Din trăsăturile strofei fixe prezente în melodiile de față numim succesiunea neschimbată și numărul stabil al rândurilor melodice în fiecare strofă.

Cântecul *Frunzișoară de doi fagi, Rabdă, inimă, și taci* (AF AMTAP, numărul din Arhivă 618.2; r. Soroca, s. Cosăuți 1972; Șimintel Iacov Petrovici, a. n. 1907; cules de G. Ciaicovschi-Mereșanu) (**Exemplul 1**) este deosebit prin multiplele elemente ce îl apropie de doină. Datorită apariției *refrenelor intercalate* în mijlocul unor strofe, dar și ca înlocuire a unor rânduri poetice, melodia de față poate fi considerată un exemplu de strofă elastică, ceea ce este mai rar întâlnit în repertoriul analizat. Raportul nereglementat dintre vers și melodie, de asemenea, apropie acest cântec de doină (**Tabelul 1**). În aceeași ordine de idei, menționăm caracterul tărăgănat, lung, mișcarea *poco rubato*, colorarea vocalelor.

Același fenomen de *interferență a tipurilor de strofă* îl întâlnim și în cântecul din AF AMTAP *Nistrule, Nistrule* (AF AMTAP, numărul din Arhivă 834.8; r. Comrat, s. Borogani, 1974; Drangoi Ivan Vasilievici, a. n. 1934; cules de C. Rusnac cu studenții), în care am identificat o formă strofică fixă ABC (**Tabelul 2**). Aici observăm însă și elemente ale formei

libere: prezența elementelor „parlando”, de recitare melodică, a „ritmului vorbit” întâlnit în doină și baladă: unele silabe sunt mai scurte, altele mai lungi, ceea ce conferă un plus de afectivitate discursului; augmentarea silabelor în segmentele finale ale rândurilor melodice, prin formule ornamentale; repetarea arbitrară a aceluiași vers (două sau trei repetări, cu diferite repartizări între strofe, adică un rând poetic nu este strict asociat rândului melodic); ornamentarea bogată; tendința spre tipizarea formulelor inițiale și finale; varierea melodică și ritmică (**Exemplul 2**).

În cazul ambelor melodii prezentăm tabelele prin care evidențiem structura comparativă a versurilor și a rândurilor melodice. Pentru piesa *Frunzișoară de doi fagi* (**Tabelul 1**) am indicat 2 modalități pentru a prezenta succesiunea versurilor: una continuă care se referă la elementele poetice de-a lungul întregului cântec (literele A – J) și una care se referă doar la elementele poetice din cadrul fiecărei strofe. Din cea de-a doua modalitate vedem existența strofelor poetice cu succesiuni ABB, AAB și ABC. Succesiunea rândurilor melodice, însă, în cele 2 cântece prezintă o stabilitate indicată cu literele ABC. În cazul primului cântec am indicat în paranteze refrenul intercalat/*lălăit*. În elementele melodice A, B și C se regăsesc semne de apartenență a formulelor inițiale (A), mediane (B) și finale (C) specifice doinei.

Tabelul 1. Structura comparativă a versului și a rândului melodic în piesa *Frunzișoară de doi fagi*

Vers	Succesiune a versurilor		Succesiunea rândurilor melodice
<i>ci</i> Frunzișoarî di doi fagi, măi. Rabdî, inimî, șî tași, măi. Rabdî, inimî, șî tași, măi.	A B B	A B B	A B C
<i>cio (h)</i> Oi răbda pâ'n' la o vremi, Oi rabda pâ'n' la o vreme Pân' s-a-mple trupu' di jăli(e).	C C D	A A B	A B C
of Șî inima di dureri <i>ai li-li-la</i> Șî inima di dureri(e) Ca Nestru' di petriceli(a).	E E F	A A B	A (+l) B C
Ca Nestru' di petriceli, măi <i>ă lă-lă-la</i> Ș-oi răbda pâ'n' la o vreme(a) Pân' s-a-mple trupu' de-amar, măi	F C D	A B C	A (+l) B C
Ca Nestru' din mal î(n) mal, măi. <i>Măi-măi-măi-măi</i> Ca Nestru' di(n) mal î(n) mal, măi! <i>ci Vai-la-la-la, tî-la-la-la.</i>	G G H	A A B	A (+l ₂) B C

of Ardă-l focu' lumi ră, măi. <i>Măi-măi-măi-măi</i>	I	A	A (+l ₂)
Ce-ar avea, măi, grija mea, măi.	J	B	B
Ce-ar avea, mai, grija mea, măi!	J	B	C

Tabelul 2. Structura comparativă a versului și a rândului melodic în piesa *Nistrule, Nistruțule*

	Succesiunea versurilor	Succesiunea rândurilor melodice
Nistrule, Nistruțule, Săcar-a apa din tine, măi!	A B	B C
Să treacă neica prin ele, Să treacă neica prin ele, Să treacă neica prin ele.	C C C	A B C
Săcar-a apa din tine, măi! Să rămâie petrele, Să rămâie petrele, măi!	B D D	A B C
Să treacă neica prin ele, Să treacă neica prin ele, Să treacă neica prin ele.	E E E	A B C
Nistrule, Nistruțule, măi! Săcar-a apa din tine, Să rămâie numa' prumbu.	A B D1	A B C
Să rămâie numa' prumbu, Să ară badea cu plugu, Să ară badea cu plugu.	D1 E1 E1	A B C
Colo-n vale-ntre vâlcele, Colo-n vale-ntre vâlcele Mândra patru boi adună.	F F G	A B C
Mândra patru boi adună, of Nu-i adună că li-i sete, Da' i-adună că mă vede.	G H I	A B C
Of nu-i adună că li-i sete. Da' i-adună că mă vede.	H I	B C

Concluzii

Analiza întreprinsă de noi în cadrul studiului de față a reliefat diferența esențială dintre doină (caracterizată de strofa elastică, cu libertate în alternarea „improvizațiilor” – formule introductive, mediane, de încheiere) și cântecul propriu-zis (definit de strofa fixă, ritm măsurat și ordine neschimbată a frazelor muzicale).

Cântecul doinit reprezintă o sinteză, o specie intermediară. Deși utilizează predominant structura de bază a strofei fixe (număr stabil de rânduri melodice), acesta preia elemente definitorii ale doinei: caracterul tăgănat, ritmul liber (parlando-rubato), ornamentarea bogată, formulele melodice specifice și raportul neregulat dintre rândurile poetice și cele melodice.

Pe de altă parte, cântecul doinit poate fi considerat o nouă etapă de cristalizare a liricii vocale, adaptată noilor condiții de performare publică. Nu excludem probabilitatea că acesta ar fi o consecință a stilului interpretativ ce rezultă din profesionalizarea colectivelor artistice populare sau o eroziune a formei arhaice a doinei care, pierzându-și contextul funcțional, se adaptează la structura mai accesibilă a cântecului propriu-zis.

Studiul acestor specii ale genului liric necesită o investigație amplă, utilizând transcrierea sinoptică pentru a urmări evoluția structurilor arhitectonice în folclorul muzical de la noi.

Exemplul 1. Transcrierea sinoptică a piesei
Frunzișoară de doi fagi

1. ci - Frun-ză-șoa - ri di doi fagi măi rab-di, i - ni - mi și taci măi rab - di, i - ni - mi-și - taci măi

2. ci-o (h)Orab-da pân la o vre - me, oi rab-da pân la o vre - me, pân s'ample tru-pu di jă - li

3. of Și i-ni-ma di du - re - ri (h)a-li - li - la

și i - ni-ma di du-re - ri - (a) caNes-tru di pe - ce - li

piesei *Nistrule, Nistrule*

1. Nis-tru - le, Nis - tru - tu - le - (e), să-car' a - pa din ti - ne măi

2. Sătreă-că nei - ca prin e - le, să treă-că nei-ca prin e - le, să treă-că nei-ca prin e - le

3. Nis-tru - le, Nis - tru - tu - le, mă... - a-i, să - car' a - pa din ti - ne, să ră-mă-le nu-mai pru - mbu.

Referințe bibliografice

1. ALEXANDRU, T. Doina românească și folclorul muzical comparat. In: T. ALEXANDRU. *Folcloristică, organologie, muzicologie*. Vol. 1. București: Editura Muzicală, 1980. pp. 71–75.
2. BRĂILOIU, C. Schiță a unei metode de folclor muzical. In: C. BRĂILOIU. *Opere*. Vol. 4. București: Editura Muzicală, 1979, pp. 33–54.
3. BRĂILOIU, C. Ale mortului din Gorj. In: C. BRĂILOIU. *Opere*. Vol. 5. București: Editura Muzicală, 1981, pp. 107–114.
4. CHISELIȚĂ, V. Festivalul de folclor și doina ca gen, tradiție și stil muzical. In: *Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei*. Iași: Palatul Culturii, 2014, pp. 303–316. ISSN 1583-6819.
5. COMIȘEL, E. Despre forma arhitectonică a muzicii populare. In: E. COMIȘEL. *Studii de etnomuzicologie*. Vol. 1. București: Editura Muzicală, 1986, pp. 153–169.
6. Fonds Constantin Brăiloiu. In: *Musée d'ethnographie de Genève*. Disponibil: https://collections.geneve.ch/meg/catalogue/musinfo_ph.php [accesat 2026-01-20].